

Mirko Peti

NERAZLIKOVNOST RAZLIKA

Načelna razmatranja uz *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* Vladimira Brodnjaka

Analiziraju se leksikološko-leksikografska polazišta i metodološki postupci u izradi *Razlikovnog rječnika srpskog i hrvatskog jezika* Vladimira Brodnjaka.

Pohvala

Golem je i hvale vrijedan trud uložen u ovo opsežno djelo. To veći zna li se da su slični pokušaji, koji su mu prethodili (Benešić i Krstić-Guberina na hrvatskoj strani, Bošković i Ćirilov na crnogorskoj odnosno srpskoj), u tome bili relativno skromni, te da je ono rezultat rada samo jednoga čovjeka. Mukotrpan je i dugotrajan, često i s nesigurnim ishodom, svaki sustavan posao na rječniku s ozbiljnijim leksikografskim pretenzijama. A ovaj rječnik takve pretenzije ima. Prvo, bavi se za jezik važnim područjem, razlikama; drugo, pokušava ga kompetentno obuhvatiti i u cjelini i u detaljima. I u tome dijelom i uspijeva.

Nedostatci. Leksikološko-leksikografska neprimjerenost u izboru i obradi građe

Ima međutim i ozbiljnih nedostataka. Jedan je od većih golema heterogenost kriterija u izboru građe za rječnik i neujednačenost u njezinoj obradi. U rječniku se ne vodi dovoljno računa o leksikološkom aspektu razlikovnog problema: uspostavljanju jasnih načela za razlučivanje onoga što u takav rječnik, kao razlikovno, ulazi, od onoga što u nj, kao različito, ne bi moglo ući, i o leksikografskim postupcima u samoj prezentaciji izabrane građe.

Heterogenost kriterija u tome je što se na neprimjeren način u rječnik uvrstavaju i primjeri koji svojim leksikološkim položajem u jeziku pripadaju različitim vrstama rječnika ili pak različitim semantičkim, stilskim, kulturološkim,

kontekstualnim i vremenskim razinama jezika, pa se usporedbom takvih leksema različite provenijencije u dva jezika dobiva potpuno kriva slika srpsko-hrvatskih jezičnih razlika. Članovi razlikovnih opreka nerijetko su pritom u rječniku nejednako postavljeni, te se, uzajamno nesumjeraljivi, za ilustraciju razlikovnosti srpskoga i hrvatskoga jezika ne mogu uzeti kao mjerodavni. Nedopustivo je u razlikovnom rječniku uspoređivati, primjerice, žargonski leksem s neutralno obojenim leksemom, pokrajinsko s književnim, starinsko sa suvremenim itd. Gdje je u srpskom zastarjelica, historizam ili provincijalizam, ovdje im se, sasvim neprimjereno, u hrvatskom supostavlja standardna riječ, npr. *blagodarim!* – *hvala!*, *bleh* – *lim*, *polutina* – *polovica*, *pljušt* – *bršljan*, *živopisac* – *slikar*, i sl. I obratno, gdje je u srpskom standardna riječ, u hrvatskom joj se supostavlja zastarjelica ili kovanica, npr. *alegorija* – *inokaz*, *gramatika* – *slovnica* i sl. Sve su tako uspostavljene razlike nategnute i mrtve, nerazlikovne, bez pokrića, te se čini kao da su izvan vremena i prostora u kojemu jezici funkcioniraju.

Razlike, naravno, postoje, i svakodnevno se stvaraju, a s njima i potreba da ih se registrira, i na leksičkom planu, pa se eventualni prigovor o suvišnosti izrade ovakva rječnika mora odbiti. Razlike, međutim, kad se već uoče, valja i adekvatno prezentirati, pogoditi ih s pravom mjerom. Ovaj rječnik samo je djelomice, u otprilike 50% slučajeva, organiziran na način metodološki primjeren razlikovnom rječniku. U tom postotku prezentirane su u njemu prave, leksički utemeljene leksemске razlike između srpskoga i hrvatskoga jezika. U drugih 50% slučajeva taj je rječnik sve više nego razlikovni rječnik. Stoga bi se svi primjeri koji u nj ne spadaju morali i leksikografski različito obraditi. Nije ih se smjelo trpati sve u isti rječnik.

Tako npr. *gajba šatr* – *podstanarska soba* ne spada u ovaj razlikovni rječnik, jer riječ *gajba* u srpskomu nije razlikovna prema sintagmi *podstanarska soba* u hrvatskomu. Riječ *gajba* žargonski je izraz u samom srpskom jeziku, koji baš u srpskomu znači podstanarska soba; po tome tu razlikovnosti prema hrvatskome nema nikakve. To spada u rječnik *žargona* srpskoga jezika, i ništa više. Jednako tako na relaciji srpski – hrvatski nije razlikovna ni leksemска opreka *galatan -tna, -tno* tur – *nepristojan*. Taj primjer, tako leksikografski obrađen, s mnogima drugima istoga tipa, spada u rječnik *stranih riječi*, a nikako ne ide u razlikovni rječnik. Jednim svojim značajnim segmentom Brodnjakov rječnik i jest upravo to, rječnik stranih riječi. (Brodnjak, uostalom, uvelike prepisuje iz Klaića, a usput indirektno pokušava s njim i polemizirati.) I primjer *gaman -mna, -mno* – *lakom, proždrljiv, gramziv* našao se u ovom rječniku bez pravoga razloga. Taj leksemски niz, a sličnih je u ovom rječniku velik broj, pripada rječniku sinonima u srpskom jeziku, a ne spada u srpsko-hrvatski razlikovni rječnik. Mnštvo je primjera, poput *pljunuti (nekoga)*, koji bi išli u rječnik *rekcija* srpskoga jezika; itd. Razlikovni rječnik ne može biti zbroj svih navedenih (i drugih) tipova rječnika, njihovih načela i metoda, nego mora imati vlastite kriterije za izbor i obradu građe.

Svrha izrade, narav i leksikografski položaj razlikovnog rječnika

Prije nego se otpočne s radom na kakvu god razlikovnom rječniku, nužno je precizno utvrditi koja je svrha izrade takvih rječnika. Po čemu se razlikuju od tzv. normalnih? Što im je *differentia specifica*? Zašto su, kojim i kakvim jezicima, i kojim i kakvim njihovim govornicima, i za što, razlikovni rječnici potrebni? Među kojim se i kakvim jezicima, koje i kakve strukture, otvara prostor njihovu instaliranju? Za koje su jezike mogući? Među kojim jezicima imaju svrhe a među kojima su suvišni? Koje tipove odnosa pretpostavljaju? Spadaju li hrvatski i srpski u takve jezike? Zašto baš razlikovni rječnik srpskoga i hrvatskoga, a ne, recimo, hrvatskoga i slovenskoga jezika? O svemu tome u ovom razlikovnom rječniku ni riječi. Zato njegova pozicija s gledišta leksikografske teorije ostaje nejasna i slabo utemeljena.

Što znači utvrditi razlikovnost među dvama jezicima? Da bi se razlikovnost egzaktno opisala, nužno je za nju uvesti mjernu jedinicu. Jedinica mjere za razlikovnost jest razlikovnica. Razlikovnica je riječ koja u jednom jeziku značenjski isto vrijedi kao i riječ u drugomu. To je dakle samo ona riječ koja u opreci ima svoj konkretan razlikovni par. Koja toga para nema, nije razlikovnica. Po tome su *fudbal* u srpskome i *nogomet* u hrvatskome prave razlikovnice. A nije razlikovnica npr. srpska riječ *rkmač*, ma koliko neuobičajena bila i "egzotično" izgledala, jer u ovom rječniku s hrvatske strane nema svoj značenjski istovrijedan leksemski adekvat, nego se samo opisuje, kao 'džepni prerez na hlačama'. Ne razlikuje se, na relevantan razlikovni način, hrvatski od srpskoga po onome što srpski ima a hrvatski "nema". Jer i hrvatski ima ono što nema srpski. Za uspostavu leksičke razlikovnosti u jednom značenjskom segmentu dvaju jezika nužne su, a i dovoljne, dvije razlikovnice: jedna s lijeve, druga s desne strane rječnika.

Funkcija razlikovnica nije, bar ne primarna, da se razlikuju međusobno, na način na koji se u dvojezičnim rječnicima međusobno razlikuju leksemi različitih jezika. Funkcija im je da — u leksičkom segmentu koji obuhvaćaju — u prvom redu razlikuju jezik od jezika. Glavni cilj razlikovnog rječnika i jest pokazati razlikovnost među jezicima a ne različitost među riječima. Stoga razlikovnice i postaju to što jesu, razlikovne, tek kad im se pridruže jezici kojima pripadaju. Bez pridruživanja jezika koje razlikuju nisu razlikovne, nego postaju sinonimi, istoznačnice jednoga jezika, kao što su u unitarnoj koncepciji jezika u srpskohrvatskom jeziku tretirani npr. leksemski nizovi *voz* i *vlak*, *ostrvo* i *otok* i sl.

Razlikovnice i mogu, razoblikujući ono što je u dvama jezicima isto, te jezike samo razlikovati, učiniti međusobno razlikovnim, a ne mogu ih u isti mah učiniti i posve različitim. One nisu i ne mogu biti, ma koliko da ih je, dokaz različitosti dvaju jezika, nego su dokaz samo njihove razlikovnosti. Hrvatski i srpski, po tome, po razlikovnom rječniku koji se među njih instalira, nisu dva različita nego samo dva razlikovna jezika. Drugo je sad pitanje može li se, što je vje-

rojatno, po nekim drugim kriterijima znanstveno valjano utvrditi da su u nekom drugom segmentu svoje strukture ti jezici i međusobno različiti.

Brkanje pojmova *različitosti* i *razlikovnosti*

Načelo razlikovnosti Brodnjak i narušava time što brka pojmove *različitosti* i *razlikovnosti*, upadajući u zamku njihova izjednačavanja. Sve što je različito (u srpskom) i razlikovno mu je (u hrvatskom), bez obzira što često nema svoga razlikovnoga para, da bi mu, u obratu, različito (u oba jezika) bilo samo ono što je po tako izvedenu postupku (u hrvatskom) razlikovno. Iz krivo postavljene pretpostavke o razlikovnosti izvodi se naoko logičan zaključak kako je između hrvatskoga i srpskoga različito jedino ono što je razlikovno, a sve ostalo kako je isto. Na temelju takva zaključka, koji prešutno participira tradicionalne filološke stavove u nas, stvoren je, kao realnost, lingvistički privid o jednom jeziku, i na njemu sagrađena njegova unitarna koncepcija, a onda, njoj u opreci, i tzv. separata, koja ima u vidu dva jezika. Ni jedno ni drugo međutim ne stoji: niti je razlikovno sve što je različito niti je različito samo ono što je razlikovno.

Da bi se što od čega razlikovalo, mora u nečemu s tim biti i isto. Što ni s čim ni u čemu nije isto, ni od čega se ni u čem ne može ni razlikovati. To onda prema svemu ostaje samo različito. Od različitoga je dakle razlikovno jedino ono što je s gledišta dvaju jezika u različitosti i i s t o, na leksemskoj razini značenjski jednakovrijedno, što u dva jezika u dvama različitim likovima isto znači, npr. *ostrvo* – *otok*. Ta dva leksema, premda različita, i jesu razlikovna, razlikuju se međusobno, upravo zato što znače isto. Da ne znače isto, ne bi bila razlikovna, ne bi se međusobno razlikovala, nego bi bila samo različita, ne-ista. Razlikovno je dakle ono što je različito samo u istomu, pa razlika za oba leksema ima istu vrijednost, isto vrijedi. Stoga ti leksemi i jesu prave razlikovnice: na jednoznačan način razlikuju ono što je isto. Time se isključuje mogućnost da ih se tretira kao iste, sinonimne. Riječ *vazduh* u srpskomu značenjski je jednakovrijedna riječi *zrak* u hrvatskomu. Te dvije riječi, razlikujući isto značenje, čine jedan par razlikovnica između srpskoga i hrvatskoga jezika. Isto znače. Po tome, što isto znače, bez uvida u to da to isto i razlikuju, pogrešno su u nas dosada proglašavane sinonimima, istoznačnicama jednoga jezika. Što su, dakle, u koncepciji jednoga jezika, unitarnoj, bez pravoga znanstvenog pokrića bile istoznačnice, sinonimi, tipa *ostrvo* – *otok*, *voz* – *vlak*, *vazduh* – *zrak*, pa su im se nijanse u značenju prema različitim potrebama nerijetko i izmišljale, u koncepciji su dvaju autonomnih jezika jasno razlučene razlikovne opreke, razlikovnice.

(Razlikovati i ima smisla samo ono što je isto. Ono što je različito, što nije isto ni u čemu, razlikovati nema smisla. Tomu pače razliku valja smanjiti, učiniti ga ako već nije moguće istim a ono bar istovrijednim, kako se to redovito čini u dvojezičnim rječnicima.) Upravo posredstvom istosti leksemi dvaju jezika pres-taju biti međusobno samo različiti i postaju još i razlikovni. Od razlikovnog se

rječnika očekuje da dosljedno na lijevoj strani kao razlikovnicu ima leksem jednog jezika a na desnoj značenjski ekvivalent drugoga. Navođenjem leksema s jedne strane i njegovim opisom s druge, kao npr. *dulečan, -čna, -čno – koji je od buče, bučin, bundevin*, a takvih je primjera ovaj rječnik pun, razlikovnost se među dvama jezicima ne uspostavlja, i ne opisuje, nego se samo naprećac, bez ikakva obrazloženja, mijenja leksikografska metoda, pa se s dvojezičnoga razlikovnog rječnika prelazi na jednojezični nerazlikovni i deskriptivni rječnik. Za razlikovni rječnik razlike među jezicima valjalo je reducirati samo na čiste razlikovne odnose, bez pretenzije da budu bilo što drugo.

Lučenje tzv. običnoga dvojezičnog rječnika od rječnika razlikovnoga

I od običnoga se dvojezičnog rječnika očekuje da na lijevoj strani ima leksem jednog jezika a na desnoj značenjski ekvivalent drugoga. U čemu je onda razlika između tzv. običnoga dvojezičnog rječnika i rječnika razlikovnoga? Po čemu je u jednom slučaju riječ samo o "običnim" značenjskim ekvivalentima a u drugomu o razlikovnicama?

Za konkretna leksikografska rješenja u samoj naravi odnosa među lijevom i desnom stranom između prvoga i drugog slučaja u konačnici nema gotovo nikakve razlike. Bitno se ne razlikuje uspostavljanje značenjske istovrijednosti, ekvivalencije, između npr. njemačkoga *Ruhe die* i hrvatskoga *mir* ili razlikovne opreke između srpskoga *azot* i hrvatskoga *dušik*. U čemu je ipak razlika između jednoga para opreka i drugoga? Zašto su jedno samo značenjski ekvivalenti dvaju jezika a drugo i razlikovnice? Ili: nije li i u prvom slučaju riječ o razlikovnicama? Odgovor: ne, nije. U prvom slučaju riječ je samo o značenjskim ekvivalentima a u drugom i o razlikovnicama zato što su motivi i razlozi uspostavljanja jednoga i drugoga para opreka različiti. U drugom slučaju razlikovnost je u prvom planu zbog istoznačnosti dvaju leksema, a u prvomu je zbog različitosti dvaju leksema u prvom planu njihova istovrijednost. U drugom slučaju lekseme u njihovoj istoznačnosti razlikujemo pomoću razlikovnosti, a u prvome ih u njihovoj različitosti međusobno približujemo pomoću istovrijednosti. U okolnostima različitosti dvaju jezika nesvrhovito je za članove opreke dvojezičnog rječnika koji se među njima instalira govoriti da su razlikovnice. Svrhovitije ih je u takvim okolnostima poimati i tumačiti kao značenjske istovrijednice.

Hoće li dva leksema biti samo značenjski ekvivalentna ili još i razlikovna, ne ovisi o njima samima nego o pretpostavci s koje se odnos među njima uspostavlja i svrsi koja se time želi postići. Ako se odnos među leksemima definira s pretpostavke o različitosti dvaju jezika koju valja smanjiti, uspostavom parova leksemskih opreka dobiva se dvojezični rječnik s odnosom značenjske istovrijednosti dviju svojih strana kao primarnim. Ako se odnos definira s pretpostavke o istosti dvaju jezika koju valja smanjiti, a to se može samo razlikovanjem njihovih lekse-

ma koji isto znače, uspostavom parova leksemskih opreka dobiva se dvojezični rječnik s odnosom razlikovnosti dviju svojih strana kao primarnim.

Je li razlikovno i ono što se oblikom ne razlikuje a razlikuje se samo značenjem, kako se navodi u ovom rječniku, npr. *odojče*, koje u srpskom znači 'malo tek rođeno dijete', a u hrvatskom 'mlado od krmače', ili npr. riječ *brijač* sa značenjem 'britva, alat za brijanje' u srpskom jeziku, prema značenju 'muška osoba koja brije' u hrvatskom? Je li to razlikovno po istim kriterijima kao *fudbal* – *nogomet*? Ne, nije. Riječ je tu o različitosti a ne o razlikovnosti. Tu se baš lijepo vidi kako Brodnjak to dvoje brka. Značenje 'malo tek rođeno dijete' u srpskom, prema značenju 'mlado od krmače' u hrvatskom, nije ni po čemu razlikovno, pa ni po istom obliku riječi kojom se ta značenja izriču, nego je samo različito. *Odojče* sa značenjem 'malo tek rođeno dijete' pripada sustavu srpskoga jezika i u njemu normalno funkcionira, a *odojče* sa značenjem 'mlado od krmače' pripada sustavu hrvatskoga jezika i u njemu također normalno funkcionira, pa razlikovnosti među njima tu nema nikakve. Oblik *odojče* ne razlikuje jezike, hrvatski i srpski, te po tome i nije razlikovnica, nego ti jezici razlikuju oblik *odojče* i time ga za hrvatski i za srpski čine samo različitim. To je različito na isti način na koji je različito, u istom obliku, *vol* u francuskom, koje znači 'let' i *vol* u hrvatskomu, koje znači vrstu domaće životinje. I jedno i drugo spada najprije u normalan jednojezični rječnik, a potom eventualno i u dvojezični rječnik koji bi se instalirao među navedenim dvama jezicima.

Neuspjeli pokušaji popravljaja ovog rječnika

Prvi korak u "popravljanju" ovog rječnika morala bi dakle biti selektivno provedena radikalna redukcija građe. Ne zato što bismo zazirali od opsegom prevelikoga rječnika nego zato što mnogo toga iz skupljene građe u taj rječnik ne spada, metodološki se u nj ne uklapa. Prvo, vidjeli smo, nije sve što je (u jednom jeziku) različito (u drugome) u isti mah i razlikovno, drugo, mnoge su od razlika navedenih u rječniku samo prividne razlike, a uistinu su ili najnormalnije sinonimsko-kontekstualne varijacije unutar ukupnoga hrvatskoga leksičkog fonda, njegova cjelovita kulturološkog obzora, u koji je, dakako, osim ostalih inojezičnih elemenata, stjecajem okolnosti uklopljen i dodir sa srpskim, s jedne strane, ili su, s druge, tek opisi i tumačenja srpskih, nerijetko i za sam srpski jezik "egzotičnih" leksema, posuđenica i zastarjelica u srpskomu, za koje u hrvatskom jeziku i nema pravih adekvata. U rječnik su smjele ući samo one srpske riječi koje po načelu značenjske jednakovrijednosti imaju u hrvatskom svoj leksički adekvat. Druge ne!

Radikalan zahvat u redukciji građe, upozoravajući i na druga otvorena pitanja izrade razlikovnog rječnika, sugerirao sam kada sam – zamoljen dati o njemu mišljenje – imao rječnik u rukama još kao rukopis. I nemalo se iznenadio mnogim rješenjima koja sam tada ondje našao. Protiv tih rješenja jednako su se

“bunili” i moj jezični osjećaj i moje znanje pa i poimanje jezika. U obradu građe implicirani su nerijetko zbunjujući leksikografski postupci, koji su, bez eksplikacije, objektivno otežavali čitanje teksta. Sugerirao sam, stoga, da se rječnik u tom obliku ne objavljuje.

Predložio sam da se provede temeljita stručna redakcija rukopisa, koji da je tek dragocjena građa na kojoj valja još raditi, kako bi se došlo do solidnoga razlikovnog rječnika, uz napomenu da to nije moguće izvesti ni preko noći ni preko koljena. Vremena, međutim, za to, a ni volje, možda ni snaga, čini se, nije bilo. Sugestija nije prihvaćena, napomene nisu uvažene. Umjesto radikalnoga “čišćenja” teksta, i dodatnoga leksikološko-leksikografskoga rada na njemu, ne bi li se poboljšala njegova čitkost, u želji da ga se što prije objavi i ponudi tržištu, nađeno je, u međuvremenu, uz blagoslov očito manje kritički raspoloženih recenzenata, kompromisno rješenje: bez bitnijih zahvata u tekst, dodane su, kao orijentiri, radi lakšeg snalaženja u njemu, na drugoj, unutrašnjoj strani korica, samo upute za čitanje, pod naslovom “Objašnjenje brojevanih simbola”, kojim su “simbolima” u rječniku, s lijeve strane, gdje je težište na srpskom leksičkom fondu, označene, brojevima od 1 do 22, pojedine riječi sa specificiranom razlikovnošću prema hrvatskomu, onom koja nije “normalna”, i normirana, dovoljno znana, pa je valja posebno tumačiti. Pod svakim brojem daje se jedno od takvih tumačenja.

Očito je i sam autor, vjerojatno i u konzultaciji s drugima, osjetio potrebu da nakon obavljena posla na rječniku čitaocu potanje objasni neka svoja postupanja (prije nego postupke) u njegovoj izradi, protumači određena rješenja koja se u njemu prakticiraju. Kao da je predmnijevao da bi čitalac pred stanovitim uspostavama razlikovnih odnosa u tom rječniku mogao zastati, zbuniti se i ostati u nedoumici. Da se ne bi i pobunio, autor mu nudi naputak za “pravilno” čitanje rječničkoga teksta. Leksikografski uspostavljenoj igri razlikâ između srpskoga i hrvatskoga pokušavaju se tako utvrditi pravila. Upute i jesu načinjene u dobroj namjeri da se u opis razlika tih dvaju jezika osim kriterija čiste leksičke razlikovnosti, koja je tako reći morfološki vidljiva, uvedu i dodatni, istančaniji kriteriji, oni semantički, po kojima će se kao razlikovno moći opisati i ono što se kao razlikovno na prvi pogled ne vidi.

Potreba za intervencijom na već gotov tekst uvelike je diktirana neriješenim teorijsko-metodološkim pitanjima i dvojbenim praktičnim rješenjima u samom rječniku. Tim se uputama u zadnji čas pokušalo ispraviti pogreške i ublažiti promašaje u izboru i obradi građe za rječnik. Nedostatak jasnih leksikografskih kriterija pri izradi rječnika nije se međutim mogao nadoknaditi uputama za njegovo čitanje. U tom je smislu, iako sada u neku ruku i dobrodošla, jer probleme bar naznačuje, ta intervencija za rječnik ipak nužno zlo: ne uspijeva ih razriješiti. Što je prethodno u način obrade građe bilo tek implicirano, pretpostavljalo se ili se moglo samo nagađati, dobiva sada, u 22 točke — svaki tip razlikovnosti po jednu — dodatno formuliranu metajezičnu eksplikaciju. A kako je u tekst bilo implicirano dosta toga strukovno neprihvatljivoga, ni eksplikacija svega toga nije to

mogla učiniti prihvatljivijim. Čak je još više pokazala nedosljednosti koje u rječniku postoje. Za rječnik bi bilo bolje da je ostao bez te intervencije, odnosno da je dotjerivanjem samoga teksta do stanovitog stupnja metodološke koherentnosti otklonjena potreba za njom.

Umjesto da snalaženje u tekstu olakšaju i rječnik učine čitkijim, navedene ga upute, i količinom i neodređenim formulacijama, objektivno još više otežavaju. Prvo, previše ih je, pa – nespretne za rukovanje – gube svrhu, postaju neoperabilne. Drugo, nisu sve dovoljno precizne, a neke i međusobno kolidiraju. Što npr. za razlikovni rječnik znači objašnjenje pod brojem 4 “riječ ili oblik tipičniji za srpski nego za hrvatski književni jezik (*uputnica – doznačnica, prijatan – ugodan, opeka – cigla, omladina – mladež*) premda je u uporabi i u hrvatskom književnom jeziku”? Po kojem je to kriteriju tako? Ili, po kojem su kriteriju, u objašnjenju pod brojem 7, *upotreba* i *legura* u hrvatskom jeziku stilski obilježene riječi a *uporaba* i *slitina* nisu? Nadalje se, pod brojem 13, npr. za riječ *pendžer* kaže: “turcizam koji je ušao u korpus srpskoga književnog jezika, ali je ponekad potreban i u hrvatskomu književnom jeziku kao stilski neutralna riječ koja pridonosi slikovitosti opisa ili preciznosti izražavanja”. Zar je *pendžer* stilski neutralna riječ u hrvatskom jeziku? Zar zaista ta riječ pridonosi (!) slikovitosti opisa ili preciznosti izražavanja? I što bi imala značiti primjedba da je taj turcizam “ponekad potreban i u hrvatskom književnom jeziku”? Čemu izlizani birokrati-zmi poput “pridonositi slikovitosti opisa” i “biti ponekad potreban”? Navedenim objašnjenjima pokušava se čitatelja uputiti na unutrašnju slojevitost odnosa među značenjima riječi, ali se u isti mah premašuje ingerencija razlikovnog rječnika i ulazi se u područje upotrebe jezika, u kojemu je rječnik kao filološki instrument bez konteksta nemoćan.

Brodnjaku su te upute registar svekolike razlikovnosti između srpskoga i hrvatskoga jezika, pokušaj uspostavljanja maksimalističkog modela te razlikovnosti. Takvo rješenje, kojim se upućuje na razlikovnu slojevitost – u načelu prihvatljivo i poželjno, jer smjenjuje dosadašnju pretežito plošnu sliku razlikovnih odnosa između srpskoga i hrvatskoga – pokazalo se međutim kao dvosjekli mač. Njime se u isti mah preuzima i prevelik rizik – zbog gubljenja jasnih leksikografskih načela – od upada u metodološku stupicu vlastitih pravila. A stupica se sastoji u tome da se u tako razvučenu modelu razlikovnih odnosa često, već smo rekli, zamjenjuju pojmovi razlikovnosti i različitosti, da se i ono što je samo različito opisuje kao razlikovno, a to je nedopustivo.

Prividne razlikovnice; njihovo gomilanje

Svaki se rječnik, pa i razlikovni, zasniva na uspostavi ravnoteže dviju svojih strana: lijeve i desne. To je alfa i omega svakoga leksikografskog posla. U našem slučaju značilo bi to da su pri odabiru članova leksemskih opreka za utvrđivanje razlikovnosti u pojedinim segmentima dvaju jezika razine funkcioniranja i upo-

trebe jednoga značenjski usklađene s razinama funkcioniranja i upotrebe drugoga, da su jedne s drugima kompatibilne. To međutim nije uvijek tako. Otuda svaki par razlikovnica u ovom rječniku i nije razlikovan. Često su to samo prividne razlikovnice. Zašto? Zato što navedene "razlikovnice" nisu značenjski jednakovrijedne, nisu u oba jezika na isti način leksikografski definirane, nemaju isti ni leksikološki ni leksikografski položaj u jezičnim sustavima kojima pripadaju, hrvatskom i srpskom.

Tako npr. nije jednakovrijedan i razlikovan par razlikovnica *7gramatika* > *slovnica*. Te dvije "razlikovnice" ne uspostavljaju razlikovnost jer nisu na istoj značenjskoj razini jezika. Prvo, riječ *gramatika* nije, kako se za lekseme pod brojem 7 navodi, "srpska odnosno hrvatska riječ ili tuđica uz koju u hrvatskomu postoji i druga stilski neobilježena riječ". Takva kvalifikacija te riječi kao razlikovne prema hrvatskoj riječi *slovnica* potpuno je neprihvatljiva. U takvoj formulaciji načinjene su dvije pogreške. Ne može na relaciji srpsko – hrvatsko prema hrvatskoj riječi biti razlikovno nešto što se kvalificira kao "srpska odnosno hrvatska riječ", jer se tada ne zna i nikako ne može znati što je tu prema čemu zapravo razlikovno, pa je uspostavljanje razlikovnog odnosa na takav način nesvrhovito. Po čemu je riječ *gramatika* srpska? Ne znamo što, u razlikovnom rječniku, nakon kvalifikacije "srpska" znači kvalifikacija "odnosno hrvatska", a još je manje jasno što bi nakon toga moglo značiti ono "ili tuđica", pa još k tomu takva "uz koju u hrvatskomu postoji i druga stilski neobilježena riječ". Na relaciji srpsko – hrvatsko ne može kao srpsko biti razlikovno prema hrvatskomu nešto što se kvalificira kao "tuđica" a da se pri tom ne precizira čak ni kojem jeziku, srpskom ili hrvatskom, ta "tuđica" kao posuđenica pripada. Tu se *gramatika* kao posuđenica iz grčkoga "gura" u srpski ili tretira kao tuđica, a za hrvatski se rezervira "druga stilski neobilježena riječ", tj. *slovnica*. Zar je riječ *slovnica* prema srpskoj, odnosno hrvatskoj riječi ili tuđici *gramatika* u hrvatskom jeziku zaista stilski neobilježena riječ? Nipošto! Prije bi se moglo reći da je riječ *slovnica* u hrvatskomu stilski obojena varijanta za leksem *gramatika*.

No kad bi i bilo sve tako kako u rječniku piše, a nije, autor u tom natezanju razlike, koja se nigdje ne vidi, čini još jednu pogrešku. Ako već hoće za pojam 'gramatika' kao razlikovnicu u hrvatskom uvesti riječ *slovnica*, onda to ne može učiniti prema legitimnom i stilski neutralno obojenom hrvatskom leksemu *gramatika*, nego može samo prema stilski slično obilježenom srpskom leksemu *pismenica*. Tada bi se uspostavio par razlikovnica sa značenjski istovrijednim članovima opreke. Leksemi *gramatika* i *slovnica* nisu razlikovni na razini dvaju jezika, srpskoga i hrvatskoga, nego su samo različiti, i to na razini jednoga, u ovom slučaju hrvatskoga. Po segmentu *slovnica* hrvatski se jezik ne razlikuje od srpskoga, nego se njime samo povećava raznolikost unutar njega samoga.

Kad su razlikovnice u paru neistovrijedne, kad nemaju istu značenjsku vrijednost, razlikovnost im je tek prividna; nerazlikovna. Od takvih je, prividnih razlika za jezik i njegove govornike više štete nego koristi: umjesto bistrenju, služe

ponajviše zamučivanju jezičnih odnosa. Čitaoca, pogotovo ako je nedovoljno upućen, pogrešno upućuju, ili ga ostavljaju u nedoumici. Takvih prividnih, nerazlikovnih razlika, razlika koje su, zaista, nategnute, ili čak izmišljene, ovaj je rječnik pun. Često napametna, odoka, znanstveno neutemeljena, razlikovnost im je nesumjerljiva, te otuda i nemjerljiva. Budući da se ne zna kakva je, ne može se znati ni kolika je, koja joj je vrijednost.

Bit jezika nije u kolikoći, u tome koliko ga ima, niti on od nje živi, nego mu je bit, kao i svemu, u kakvoći, u tome kakav je. Na vlas je isto i s jezičnim razlikama. Njihovim umnažanjem, količinom, samo da se što više razlikujemo, ništa se ne dobiva. Pače se i gubi. Postiže se suprotan učinak. Gomilanjem razlika u rječniku, bez prave razlikovne vrijednosti, raznolikost se u jeziku smanjuje. Umjesto preglednosti i reda, u nj se unosi kaos. Ne zaboravimo: slijepom inzistiranju na istostima, koje smo — ne tako davno, do neukusa prakticirano u nas u jezičnoj politici i dobrom dijelu lingvistike — s pravom osuđivali, inzistiranje na razlikama pod svaku cijenu nije nego drugo lice. Ni jedno ni drugo ne pridonosi stvaranju jezične kulture nego inauguriranje jezičnoga nasilja.

Dobiva se, razlikovnim rječnikom, i to mnogo, jedino kad se u njemu uspostave kvalitetne razlike. Kad razlike postanu razluke. Koje, razlikujući, razlučuju, unose red u odnose među dvama jezicima, pa onda i u odnose jezika sa svijetom. Jezik, skup odnosa, najčišći oblik kvalitete, samo od kvalitetnih razlika i živi. Samo se sustavom kvalitetnih razlika, gdje svaka ima svoju točno određenu vrijednost, može postići visok komunikacijski doseg u svakom smislu.

Stoga, razlikovni rječnik, ako se već ne može izbjeći — da, ali ne ovakav kakav smo dobili. U mnogo čemu manjkav: neodređena polazišta, pun skrovitih pretpostavki, neizoštrenih i nedovoljno ekspliciranih kriterija u koncepciji i izradi, nejasne metodologije. Koji boluje i od amaterskih boljki. Pretrpan uzajamno nesumjerljivim, prečesto tričavim, čak bizarnim pa i suvišnim leksikografskim podacima. Sve što se utrpalo u nj nije se uspjelo učiniti s razlikovnoga gledišta mjerodavno leksikografski koherentnim.

Prednost srpskom jeziku pred hrvatskim

Nije nevažno, kad je riječ o dvojezičnom rječniku, ni to koji je jezik na kojoj strani. Obično se jezik s lijeve strane uzima kao temeljni, kao polazište kojemu se u rječniku podređuje sve ostalo, pa i njegova desna strana. Jezik na lijevoj strani u neku je ruku glavni jezik, zbog kojega se rječnik piše, njega se uči i tumači, a jezik na desnoj strani u tom je odnosu sporedan jezik, već znan, kojim se tumači onaj s lijeve. U našem slučaju, u djelu namijenjenu pretežito hrvatskoj sredini, glavni je jezik, s lijeve strane, suprotno očekivanju — srpski, a hrvatski je, s desne, uza nj ne samo sporedan nego mu i podložan, dakle inferioran. Nerijetko samo jezik opisa i tumačenja srpskih riječi, dakle srpskomu svojevrsni

“metajezik”, a ne organski živi jezik sa svojim cjelokupnim značenjskim i terminološkim sustavom.

Kako se takva što moglo dogoditi? Namjera Brodnjaku, s obzirom da, kaže, u početku radi “profesionalno na uspoređivanju srpskih književnih tekstova s njemačkim i francuskim izvornicima i 'prevodi' ih za hrvatske čitatelje”, i jest načiniti “neku vrstu priručnika za 'čitanje s razumijevanjem' srpskih književnih djela, priručnika”, veli, “prijeako potrebna svakome govorniku hrvatskoga jezika koji bi se želio temeljitije pozabaviti kako suvremenom tako i starijom srpskom književnošću”. U tom se smislu, u skladu s početnom intencijom, koja se u samom rječniku kao temeljna zadržala i poslije, dobar dio rječnika i bavi samo tumačenjem i opisom srpskih riječi i njihovih značenja, uključujući i posuđenice, i to onih riječi koje su manje poznate, nepoznate ili se rijetko upotrebljavaju, a vrlo se malo ili nikako bavi uspostavljanjem razlikovnih opreka između hrvatskoga i srpskoga jezika.

Formalno su navedena namjera i njezina realizacija sasvim u redu; pitanje je međutim imaju li one ikakve stvarne veze s izradom razlikovnoga rječnika, s jedne strane, i zadovoljavanjem potreba hrvatskih govornika da ulaze u tančine srpskoga jezika, s druge. Ako bi za ovo drugo u tih govornika i postojale tako prijeke potrebe, rješenja se mogu potražiti na srpskoj strani, u tamošnjim izvorima. U hrvatskoj kulturi za takvo što nije potrebno raditi poseban priručnik ovakva tipa.

Brodnjak hrvatske riječi ne stavlja na prvo mjesto, s lijeve strane, i stoga što u ovakvoj koncepciji rječnika u mnogo slučajeva tu ne bi imao što ni staviti. Za popriličan broj srpskih natuknica u rječniku, s lijeve strane, u hrvatskomu, s desne, i nema odgovarajućih leksema. Iz tako postavljena odnosa vidi se što srpski ima a hrvatski “nema”. A ne vidi se, obratno, što hrvatski ima a srpski nema. Tako se čini još jedna međvjeđa usluga hrvatskom jeziku. Značenjska se autonomnost tog jezika na leksičkom planu u tom rječniku ne razabire. A to je upravo suprotno svrsi koju se rječnikom htjelo postići: pokazati bar “ravnopravnost” dva-ju jezika. U drugom, skraćenom izdanju rječnika, možda i pod utjecajem kritike koja je na to upozoravala, učinjena je u tom smislu korekcija, ali samo vanjska, formalna, koja odnose u tekstu ni u čem ne mijenja. Naslov rječnika u tom izdanju glasi *Razlikovni rječnik hrvatskoga i srpskoga jezika*, a ne *srpskoga i hrvatskoga*, pa je, misli se, time bar nominalna “ravnopravnost” postignuta, dok je sve drugo glede odnosa lijeve i desne strane, srpske i hrvatske, u rječniku ostalo isto.

U ovom rječniku kakav je koncipiran, gdje se srpskom jeziku objektivno daje prednost pred hrvatskim, i po mjestu i po načinu obrade, ne bi se smjelo govoriti o pojmu 'srbizam', pogotovu se kao srbizmi ne bi smjele tretirati srpske riječi kao natuknice s lijeve strane rječnika. 'Srbizam' se može pojaviti samo kao oznaka za srpsku riječ u hrvatskom rječniku, a u ovakvu razlikovnom rječniku tom terminu nema mjesta. Ipak se pod brojem 22, zadnjim brojem “Objašnjenja brojčanih simbola”, taj pojam pojavljuje, kako bi se objasnilo da “natuknica – nije srbizam”, čime se posredno kaže da sve ostale ili bar mnoge druge natuknice jesu

srbizmi, što nije točno, jer srpska riječ u srpskom leksičkom fondu, a ovdje se radi o tome da se supostavljaju riječi srpskoga i hrvatskoga jezika, nikako ne može biti srbizam.

Jedan ili dva jezika: pretpostavke s kojih je rađen ovaj rječnik i ciljevi koje se njime htjelo postići. Autonomnost hrvatskoga i srpskoga jezika

Prije otpočinjanja rada na kakvu god djelu koje bi se ticalo srpskoga i hrvatskoga jezika, lingvistički moramo biti načistu je li riječ o jednom jeziku, i u kojem smislu, ili o dva, i u kojem smislu. Od čega bi, između toga dvojega, kao od pretpostavke, pretendirajući na metodološku ispravnost, morao polaziti razlikovni rječnik? Ako je, kako neki tvrde, riječ o jednom jeziku, može li se i ima li smisla za nj raditi razlikovni rječnik? Ako je riječ o dva, kakav bi rječnik morao biti da primjereno služi svrsi pokazivanja njihove razlikovnosti? Od kakve pretpostavke polazi ovaj rječnik? Za ocjenu njegova leksikografskoga statusa, metodološke mjerodavnosti i kulturološkoga dosega bitno je to utvrditi.

Da su hrvatski i srpski dva posve različita jezika, razlikovni im rječnik ne bi bio ni potreban, kao što nije potreban npr. hrvatskomu i njemačkom. Među različitim jezicima, kakvi su npr. hrvatski i njemački, razlikovni rječnik ne bi bilo moguće ni zasnovati. Stoga bi ga bilo besmisleno i raditi. Nema metode kojom bi se uz već postojeću dominantnu različitost dvaju jezika mogla među njima utvrditi još i razlikovnost. Među hrvatskim bi se i srpskim jezikom, da su različiti, kao što je i uobičajeno, morao moći instalirati normalan dvojezični rječnik.

Da hrvatski i srpski nisu dva različita jezika nego jedan jezik, razlikovni im rječnik također ne bi bio potreban. Dovoljno bi bilo za nj izraditi jednojezični rječnik. Što to znači? To, uz postojanje ovakva razlikovnog rječnika, znači da hrvatski i srpski nisu ni dva sasvim različita jezika niti se mogu podvesti pod jedan jezik. Mogućnost instaliranja razlikovnog rječnika među njih upravo to dokazuje. Što su, dakle? U kojem međusobnom odnosu opstoje? Koliko god nisu, vidjeli smo, ni jedan isti jezik ni dva različita, u isti su mah, i to baš s gledišta razlikovnoga rječnika koji se među njima instalira, nešto između: dva ista i u isti mah dva različita jezika; u tom suodnosu opstoje. Ali i jedno i drugo na specifičan način. Isti su po onome što se među njima može razlikovati, po čemu su, razlikujući istost, međusobno razlikovni, što znači da im je istost takva da se zbrojem dvaju istih jezika nikako ne može dobiti jedan isti, nego, upravo obratno, dva razlikovna, a različiti su po onome što se među njima razlikovati ne može, nego se mora utvrditi kao posebnost jednoga odnosno drugoga jezika. Hrvatski i srpski nisu dakle, ponovimo, ni dva sasvim različita jezika niti su jedan posve isti jezik, nego su u isti mah i na specifičan način dva ista i dva različita jezika. Mogućnost instaliranja razlikovnog rječnika među njima čini ih takvima. Razlikovni se rječnik među njih i instalira da pokaže i objasni tu njihovu dvojnu narav:

istost koju je moguće razlikovati i različitost koju nije moguće razlikovati, nego ju je na razini dvaju samostalnih sustava moguće učiniti samo jednakovrijednom. U takvim okolnostima razlikovni se rječnik može smatrati *par excellence* dvojezičnim rječnikom.

Razlikovni rječnik, valja ponoviti, ne tumači izravno odnose među dvama različitim jezicima, nije model opisa njihove različitosti. Među njih se takav rječnik ne može ni instalirati. Niti ima potrebe za tim. S druge strane, razlikovni rječnik nije ni model opisa istosti jednoga jezika, njegove istovjetnosti sa samim sobom. Instaliranje razlikovnog rječnika za takav jezik također nije moguće. A nije ni potrebno. Razlikovni rječnik polazi od pretpostavke o postojanju dvaju jezika koji su odnosom jednoga prema drugomu isti na takav način da se međusobno mogu razlikovati, instalira se među njih i tumači im odnose. Samo u taj prostor istosti dvaju jezika može se i ima smisla instalirati razlikovni rječnik. Razlikovnim rječnikom ne može se dakle dokazati ni da je u slučaju srpskoga i hrvatskoga riječ o dva različita jezika ni da je riječ o jednomu, nego se može dokazati samo to da je riječ o dva jezika koji su jednim segmentom svoga leksičkog sustava isti. Razlikovnost se i uvodi upravo zbog toga da se protumači i opiše ta njihova istost.

O onom segmentu tih dvaju jezika koji je, da tako kažemo, onkraj njihove specifične istosti, o čitavom onom golemom "ostatku" koji ne ulazi u razlikovni rječnik, razlikovni rječnik izravno ne govori ništa: ni da se sastoji od odnosa različitosti među dvama jezicima ni da u njemu po načelu posvemašnje istosti leksema dominira jedan jezik. Taj segment leksičkoga sustava razlikovni rječnik ne dotiče. Stoga mu ne poznaje ni narav ni opseg. A ipak ni taj segment razlikovni rječnik ne može mimoći. Ako ga već ne obuhvaća i ne opisuje, mora ga barem pretpostaviti. O načinu na koji se pri izradi razlikovnog rječnika taj segment pretpostavi, ovisit će i razina metodološke valjanosti samoga razlikovnog rječnika.

Pretpostavi li se taj segment kao različitost odnosa među dvama jezicima koja se opisuje normalnim dvojezičnim rječnikom, tada će razlikovni rječnik obuhvatiti samo čiste razlikovne odnose i bit će sveden na svoju pravu mjeru. Pretpostavi li se taj segment kao leksički sustav u kojemu po načelu posvemašnje istosti leksema dominira jedan jezik, tada će razlikovni rječnik imati tendenciju obuhvatiti što više razlika među jezicima, bile one razlikovne ili ne bile, pa će se pored pravih razlikovnih razlika u njemu naći i mnogo onih koje to nisu, koje su zapravo razne međusobno nesumjerljive različitosti među dvama jezicima. Upravo to se dogodilo i Brodnjakovu rječniku. Pošao je od pretpostavke o istosti onoga što ne ulazi u razlikovni rječnik, praktički od pretpostavke o jednom jeziku u tom segmentu koji se rječnikom ne dotiče, i nastojao u samom rječniku obuhvatiti što više razlika, ne bi li što više i pokazao i dokazao da je ipak riječ o dva jezika a ne o jednom, te je tako, radeći rječnik na skrovitoj pretpostavci o jednom jeziku a nastojeći njime dokazati da su u pitanju dva, izgubio njegovu pravu mje-

ru. Množinom razlikâ, njihovim gomilanjem u rječniku, ma koliko ih bilo, ne može se nikako dokazati da je riječ o dva različita jezika. Broj razlikâ tu ne znači baš ništa. Razlikovnim se rječnikom i inače, već smo vidjeli, različitost ne dokazuje, niti može dokazati, čak ni onda kad jezici i jesu međusobno različiti.

Da je pošao od pretpostavke o dvama jezicima i u leksičkom segmentu koji se razlikovnim rječnikom ne dotiče, i da je među njima pretpostavio mogućnost instaliranja normalnoga dvojezičnog rječnika koji bi služio kao model opisa njihove različitosti, tada mu se to ne bi dogodilo. Tada ne bi bilo potrebe gomilati razlike, ne lučeci razlikovnost od različitosti, nego bi bilo dovoljno svesti ih za rječnik samo na čiste razlikovne odnose. Brodnjak međutim u izradi rječnika kreće od krive pretpostavke o temeljnim odnosima između hrvatskoga i srpskoga jezika. Rječnikom se iz petnih žila upinje dokazati da su hrvatski i srpski dva jezika, a u dokazivanju prešutno polazi od pretpostavke da su jedan. Ne mogavši taj paradoks teorijski razriješiti, Brodnjak se kao u zamku zapleće u mrežu vlastite krivo postavljene metodologije. Da bi se načinio metodološki čist i valjan razlikovni rječnik, nužno je segment leksičkoga sustava koji u razlikovni rječnik ne ulazi pretpostaviti kao različitost dvaju jezika, upravo kao dva različita jezika koja je moguće opisati dvojezičnim rječnikom. Sam se razlikovni rječnik, vidjeli smo, među dva posve različita jezika ne može instalirati, niti njihovu različitost može opisati, ali različitost jezika čiju razlikovnost opisuje mora pretpostaviti. Bez takve pretpostavke rječnik se ne može valjano ni utemeljiti a kamoli dosljedno izvesti do kraja.

Tu se sad pokazuje paradoks: ono što je za dva jezika razlikovno, npr. *fudbal* – *nogomet*, nužno je, da bi se valjano opisalo, pretpostaviti kao isto, a ono što je, u slučaju srpskoga i hrvatskoga jezika, isto, što se istim smatralo i još se smatra, pa i u lingvistici, npr. sve "iste" riječi u srpskomu i hrvatskomu, nužno je pretpostaviti kao različito. Pretpostavka o različitosti ne znači još da su dva jezika i stvarno različita. Ona ne znači apriornu tvrdnju o različitosti dvaju jezika. To istraživanjem valja tek pokazati. Ta je pretpostavka međutim nužna da se za izradu razlikovnog rječnika jasno razluči ono što je razlikovno i što u takav rječnik ulazi, od onoga što je različito i što u nj nikako ne može ući.

Kako god se uzme, nedvojbeno je: hrvatski i srpski dva su jezika a ne jedan. Oni nisu to, dva jezika, po različitim riječima koje imaju, kao što nisu ni jedan jezik po tzv. istim riječima, kako se dosad pokušavalo pogrešno tumačiti, jer jezik jezikom ne čine riječi, ma kakve bile, nego su dva posebna jezika po autonomnosti svoga izričaja, sa svim implikacijama koje iz toga slijede. Tu bi autonomnost valjalo naznačiti i svrhovitim zasnivanjem normalnoga dvojezičnog rječnika za te jezike, kako bi se pokazalo da među njima ima mnogo toga različitoga što nije samo razlikovno.

Čemu onda ovakvo pokazivanje razlika služi? U ovom rječniku služi nečemu čemu i ne može poslužiti: dokazu da je u slučaju hrvatskoga i srpskoga riječ o dvama različitim i samostalnim jezicima. Za taj dokaz taj je rječnik, ma koliko se

činio dugim, jer razlike gomila preko svake razumne mjere, ipak prekratak. Da bi to dokazao, morao je biti drukčije zasnovan. A ne ovako, s pomiješanim kriterijima: prešutno se u njemu polazi od skrovite pretpostavke da je među tim jezicima dosta toga isto, ali se u ponečemu i razlikuju, pa se i navodi samo ono u čemu se razlikuju. To pak u čemu se razlikuju, i ništa više, uzima se onda kao mjerodavan razlog da se hrvatski odvoji od srpskoga i kvalificira kao samostalan jezik. To je temelj na kojemu se ovaj rječnik gradi. I cilj koji se njime želi postići. A to je jedno s drugim u raskoraku. Prešutno polaziti od jednog jezika, a naglašavati da su u pitanju dva, ne čini nam se metodološki baš ispravnim postupkom.

Kad bi se razlike između hrvatskoga i srpskoga, pa i na leksičkoj razini, svodile samo na razlikovne odnose, na one koji se mogu obuhvatiti razlikovnim rječnikom, a prešutno se u ovom rječniku na to pristaje, bilo bi to pogubno za oba jezika. Nijedan, po tome, ne bi imao svoje autonomnosti, bez čega nema ni funkcioniranja jezika, nego bi jedan bio samo preslika drugoga, pri čemu se ne bi moglo znati koji je preslika kojega. Kad bi se, s druge strane, odnosi između hrvatskoga i srpskoga svodili samo na odnose istovjetnosti njihovih leksemskih sustava, kad bi sve ono što ima u jednom jeziku na isti način bilo i u drugome, a unitarna se koncepcija jezika na takvu tumačenju upravo gradila, također bi to bilo pogubno za oba jezika. Ni tada nijedan ne bi imao svoje autonomnosti, nego bi jedan bio kopija drugoga, pri čemu se opet ne bi znalo koji je kopija kojega. Hrvatski i srpski nisu međusobno ni samo razlikovni ni samo istovjetni, isti, a ne funkcioniraju ni samo u kombinaciji toga dvojega, nego su, uza sve navedeno, što se ne može zanijekati, i samostalni, autonomni jezici, otvoreni svijetu jezika i izvanjezičnom svijetu svaki na svoj specifičan način. Hrvatski i srpski međusobno su, koliko sada vidimo, dijelom isti i u toj istosti razlikovni, dijelom različiti i u toj različitosti jednakovrijedni, a da li su još i isti bez mogućnosti ikakva razlikovanja, to valja tek dokazati.

Razlikovni je rječnik lingvistički instrument opisa posebne vrste istosti dvaju jezika, one koja je razlikovna, koja se može na jednoznačan način razlikovati. Stoga se razlikovnim rječnikom može dokazati samo ta vrsta istosti dvaju jezika. Osim te vrste istosti, koja je razlikovna (npr. opreka *fudbal* – *nogomet*), na relaciji dvaju jezika, pa onda i na relaciji srpski – hrvatski može se pretpostaviti još jedna vrsta istosti, ona koja nije razlikovna, nego je samo različita. To je istost po kojoj je riječ *bird* u engleskomu ista riječi *Vogel* u njemačkomu, ili, u našem slučaju, riječ *voda* u srpskomu ista riječi *voda* u hrvatskomu. Što se srpskoga i hrvatskoga tiče, prvo: *fudbal* – *nogomet*, i drugo: *voda* – *voda*, očito nije isto na isti način, jer nije na isti način ni različito. Druga vrsta istosti nije, kao prva, različita tako da bude razlikovna. Može, pripadajući dvama različitim jezicima, biti samo različita. Riječ *voda* u semantičkom sustavu srpskoga jezika ima značenje različito od riječi *voda* u semantičkom sustavu hrvatskoga. U oba sustava riječ *voda* isto može značiti samo pojmovno, dok je semantički, situacijski, kulturološki i upotrebno njezin leksikološki položaj u jednom sustavu različit od položaja

u drugomu, što se semantičkim istraživanjem može i pokazati. Ta su dva položaja "iste" riječi u dvama različitim sustavima jednakovrijedna. Za razlikovanje i opis te druge vrste istosti, koja nije razlikovna nego je različita, lingvistički je instrument normalan dvojezični rječnik. Pretpostavka takvu rječniku jednojezični su rječnici svakoga od dvaju jezika. Jednojezični je rječnik pak lingvistički instrument opisa leksičke autonomnosti jednoga jezika.

Da su jezici različiti ne može se nikako dokazati razlikovnim nego samo normalnim dvojezičnim rječnikom koji se među njih instalira. Brodnjakov razlikovni rječnik više je štetan nego koristan zato što prikazom, i to vrlo problematičnim, jednog segmenta relevantnih odnosa između srpskoga i hrvatskoga jezika stvara privid kao da je riječ o prikazu sveukupnih odnosa među tim dvama jezicima. Čini to zato što prelazi ingerencije koje su mu kao razlikovnom rječniku zadane. Neposredno hoće biti rječnikom razlikovnih odnosa srpskoga i hrvatskoga jezika, a posredno i rječnikom svih ostalih odnosa na leksičkoj razini među tim dvama jezicima. Tako, prejudicirajući funkcije drugih rječnika, iznevjerava temeljnu svoju.

Pa i kad je formalno organiziran kao dvojezični rječnik, s lijevom srpskom i desnom hrvatskom stranom, na srpsko-hrvatski razlikovni rječnik, zbog nerasčišćenih odnosa među jezicima koji ulaze u nj, pada teška sjena jednojezičnosti. Jer se, ma i prešutno, pristaje na sugestivnu logiku da sve što između srpskoga i hrvatskoga jezika nije navedeno kao izričito razlikovno jednako pripada i srpskomu i hrvatskomu. A nije tako. Temeljni konceptijski promašaj ovoga rječnika i jest u tome što nije dosljedno izveden kao dvojezični rječnik, takav koji od srpskoga i hrvatskoga polazi kao od dva jezika, i u kojemu bi se s lijeve strane nalazio samo srpski leksem a s desne samo njegov hrvatski ekvivalent. Suprotno tomu, u mnogim je segmentima taj rječnik, možda i nehotice, pa čak i suprotno proklamiranoj intenciji, organiziran i izveden upravo kao jednojezični, i to, da paradoks bude veći, kao jednojezični srpski, takav u kojemu se na lijevoj strani nalazi srpska riječ a na desnoj njezino hrvatsko tumačenje i opis značenja, bez hrvatskoga leksičkog adekvata. Time se čak stvara pogrešan dojam manjka hrvatskih riječi, prema mnogima srpskima; ili — nabranjem sinonimnih nizova s desne strane — njihova viška. Takav je postupak potpuno izvan koncepcije razlikovnog rječnika. U takvu postupanju, kojemu je manje do toga da se pokažu primjerene razlikovne opreke između srpskoga i hrvatskoga, a više do toga da se pokaže što više onoga što kao srpsko ne ulazi u hrvatski, hrvatski je jezik, branići se od nečega čega zbiljski u njemu i nema, nužno u podređenom položaju.

Što sve ne spada u ovaj rječnik

Kao ilustracija razlikovnih odnosa u ovom su rječniku sasvim nepotrebne, po načelima izrade razlikovnog rječnika ne spadaju u nj, i nisu se smjele u nj uvrstiti, s lijeve strane, srpske (odnosno "srpske") riječi, npr. *arandelovštak*, s tumačenjem, na desnoj, hrvatskoj, strani, kao "čovjek koji slavi dan arhandela

Mihajla kao kućnog sveca zaštitnika”, zatim *ardija*, s tumačenjem “prostorija iza dućana, skladište; stražnji dio kuće”, zatim *arhijerej*, s tumačenjem “starješina svećenika, počasni naslov za višeg svećenika, vladiku (episkopa)”, zatim *bdenije*, s tumačenjem “noćna služba božja pred velike blagdane i uz veliki post”, zatim *bekuta*, s tumačenjem “tupa, loša britva, zatim *bema*, s tumačenjem “pregrađeno mjesto u grčkim pravoslavnim crkvama, osobito vladčin stol”, i još mnoge druge toga tipa.

To je samo tumačenje značenja srpskih (odnosno “srpskih”) riječi, bez uspostave leksičke razlikovnosti prema hrvatskomu. Protumačiti te srpske riječi, sa specifičnim značenjem u srpskomu, za kulturu hrvatskoga književnog jezika i njezino razlikovanje od srpskoga ne znači ama baš ništa; razlikovnost prema hrvatskomu tu nije uspostavljena niti se može uspostaviti, pa zbog toga te riječi ne samo da ne spadaju u ovaj rječnik nego mu svojom prisutnošću u njemu ozbiljno narušavaju temeljnu koncepciju. Nije ih kao srpske riječi potrebno navoditi čak ni zbog toga da se tko ne bi zabunio pa ih upotrijebio kao hrvatske. Broj je govornikâ hrvatskoga jezika koji bi mogli doći u napast upotrijebiti te riječi vrlo malen i zanemariv. Stoga je (više obranaška nego obrambena) puristička gesta u hrvatskom jeziku u vezi s tim i njima sličnim riječima nepotrebna. Truditi se hrvatski jezik očistiti od takvih i sličnih riječi jalov je posao.

Ili npr. drugi slučaj: “*čopliti* pokr. — čupati, otkidati”. Tako uspostavljena opreka također ne spada u (ovaj) razlikovni rječnik. Metodološki je pogrešno postavljena. Prvo, *čopliti* je srp. pokrajinski leksem, pa hrvatski rječnik nema potrebe baviti se njime. Drugo, *čopliti* nije razlikovno prema hrv. *čupati, otkidati*, jer te lekseme u tom značenju ima i srpski jezik. Ovakvim neprimjerenim supostavljanjem pojedinih leksema, u kojemu je jedan leksem značenjski i kontekstualno nesumjernih drugomu, stvara se kriva slika odnosa među jezičnim razinama u srpskom i hrvatskom jeziku. Jednako je i s uspostavljenom oprekom “*pinjugalo* — cmizdravac, zanovijetalo”. Dva su leksema na desnoj strani te opreke značenjski tako različita, a navode se kao sinonimski niz, da se nikako ne može znati što od tih dvaju značenja: prvo, drugo ili oba, zapravo znači srpska, značenjski inače neprozirna riječ. *Pinjugalo* bi moglo biti razlikovno prema nekom sličnom izrazu u hrvatskom, ako bi takav postojao; ovako nije. Ne mogu kovanice u srpskom ili riječi iz šatrovačkog jezika biti razlikovne prema književnim oblicima hrvatskih riječi. Razine upotrebe jezika na kojima se razlikovnost utvrđuje moraju biti jednakovrijedne. Tako se npr. u primjeru “*liš pril — nego, nego samo; 'Nikog više bratimiti neću, liš onoga ko osveti Draga.*’ (Nar. pj.)” ne može tek tako postaviti znak jednakovrijednosti između lijeve i desne strane rječnika. Ne može se jedan potvrđeni primjer leksikografski ovako poopćavati, jer se time narušava leksikografsko načelo i unutar njega mogućnost tumačenja pojedinih leksema. S leksikografskoga gledišta svi su navedeni postupci i u izboru i u obradi primjerâ potpuno promašeni. Umjesto da informiraju — dezinformiraju.

Evo još jednoga tipičnog primjera koji ne spada u ovaj rječnik: “*gakuša* ž – 1ornit vrana; 2guska; 3brbljavica; 4gakalica”. Prema srpskom *gakuša* četiri su razlikovne opreke u hrvatskom, a nijedna ne pokazuje razlikovnost. Osim toga, prema srp. *gakuša* ne znamo što je brbljavica i gakalica u hrvatskom: ženska osoba, životinja ili nešto treće. Rečnik SANU pod natuknicom *gakuša* bilježi: 1. ona koja gače (o vrani) (Vuk, Rj.); 2. fig. brbljivica. Kao što vidimo, tu se *gakuša* ne tumači kao *vrana*, to nije naprosto vrana nego ona koja gače. Riječ je dakle o jednom svojstvu ptice koja se zove vrana, a *brbljavica* je u figurativnom značenju, što Brodnjak izostavlja. Tu se vidi kako autor loše preuzima građu iz leksikografske literature. Rečnik SANU ima normalno i riječ *vrana*, iz srpskih izvora, pa po tome srp. *gakuša* ne može biti razlikovno prema hrv. *vrana*, jer tu riječ ima i srpski. Jednako nije razlikovna ni opreka “*gagalica* – zool. gavran”. *Gagalica* je samo jedno od značenja za riječ *gavran* u sasvim određenom i specifičnom kontekstu, a *gagalica* u srpskom ne znači riječ *gavran* u hrvatskom. Brodnjak griješi jer kontekstualna značenja riječi u srpskom stavlja u opreku s pojmovnim značenjima u hrvatskom. Takva se ocjena osim navedenim primjerima može potkrijepiti i ovim: “*gagričiti* – škrtariti, tvrdičiti” i mnogima drugima koji se nalaze u ovom rječniku.

U rječnik se, nadalje, kao srpske, ili kao pretežno srpske, nisu smjele uvrstiti ni mnoge riječi iz stranih jezika, posuđenice, jednako one koje nemaju svoga leksičkog adekvata u hrvatskom, pa im se značenje također samo tumači i opisuje, kao ni one koje kao svoj leksički adekvat u hrvatskom imaju domaću riječ. Npr. riječ *aba*, koju se samovoljno proglašava srpskom i značenje joj se, s desne strane rječnika, opisuje kao “1 grubo vuneno sukno; 2 dio seljačke muške odjeće, ogrtač od abe; 3 iznošeno odijelo, dronjci”. Gdje je tu prezentan razlikovni odnos između srpskoga i hrvatskoga jezika? Koji je leksemski razlikovni adekvat u hrvatskomu prema srpskomu *aba*? Kako, nadalje, ako se leksikografski tumači riječ *aba*, u tom tumačenju, s desne strane, kao jedna od mogućnosti može stajati i “ogrtač od abe” (spac. M.P.)? Kakav je to leksikografski postupak u kojemu se pojam kao nepoznat tumači samim sobom? A takvih i sličnih nestručnih i stoga neprimjerenih tumačenja, kojima se ništa ne tumači, u ovom rječniku ima dosta. U kojem je to od dvaju navedenih jezika *aba* “ogrtač od abe”? U hrvatskomu, srpskomu? Može li se takva ekvivalencija ovjeriti u ikojem jeziku?

Problem se s tom riječju i leksikografski i kulturološki u hrvatskoj sociokulturnoj sredini dodatno komplicira konzultiramo li Benešićev rječnik, u kojemu *aba* figurira kao hrvatska riječ (posuđenica iz turskoga) kojoj se značenje tumači kao “grubo sukno, nečešljana čoha od vune ili kostrijeti; vuneni gunj”, što je u tom tipu rječnika za opis navedene riječi sasvim legitiman i mjerodavan leksikografski postupak, suprotno razlikovnom rječniku, u kojemu je takav postupak posve neprimjeren. Slučaj s riječju *aba* i njoj slični ne spadaju u razlikovni rječnik srpskoga i hrvatskog jezika, a to nije ni hrvatski leksikografski i leksikološki problem. Ako je lijeva strana i hrvatska, kako se to sugerira, onda riječ *aba* ide u

rječnik hrvatskih zastarjelica, tuđica, posuđenica itd., a ne u rječnik razlika. U čemu je tu (primjer *aba*) razlika između srpskoga i hrvatskoga? Ako u srpskom znači troje, što i koliko znači u hrvatskom? Ako je na lijevoj strani samo natuknica, a na desnoj tumačenje triju njezinih značenja, onda za korisnika rječnika izlazi da brojem značenja ta riječ više pripada srpskom a manje hrvatskom, a i ondje je već arhaizam.

Ili još jedan primjer toga tipa: “*milet, mileta* m tur — narod”. To također nije razlikovna opreka sa statusom jednakovrijednosti na relaciji srpski — hrvatski, nego samo registriranje jedne posuđenice u srpskomu sa specificiranim značenjem za riječ *narod*, koja je, riječ *narod*, u srpskom jeziku sasvim uobičajena i legitimna. To da u srpskom jeziku za riječ *narod* postoji i posuđenica iz turskoga, sa specifičnim značenjem, hrvatskoga se jezika i njegovih govornika osobito ne tiče, i stoga je taj podatak za njih suvišan i irelevantan, a ponuđen još ovako, kao razlika između hrvatskoga i srpskoga, zaista je, blago rečeno, dezinformacija, štaviše krivotvorenje jezičnih činjenica, te hrvatskom jeziku i njegovim govornicima više šteti nego koristi. Tu nema, kao ni u primjeru “*plajvaz, plajvaza* m njem — olovka, pisaljka; tintena olovka”, ili u primjeru “*portokal* m tur zast — naranča”, ni traga kakvoj razlikovnosti između srpskoga i hrvatskoga, i stoga ti primjeri, tako leksikografski prezentirani, s nesumjerljivim razinama upotrebe u jeziku, ni po čemu ne spadaju u ovaj razlikovni rječnik. *Plajvaz* u srpskom nije neutralno razlikovno prema *olovka* u hrvatskom, jer i u srpskom ima *olovka*, a u hrvatskom *flajbas*; ne može se uspostaviti razlikovnost dijalektalnog oblika riječi s književnim oblikom. A takvih je i sličnih primjera u tom rječniku bezbroj.

Ni riječi *abadžija - seoski krojač* nisu srpsko — hrvatske razlikovne opreke, nisu razlikovnice. Prvo, sintagma *seoski krojač* u hrvatskomu nije član razlikovne opreke prema tobožnjemu srpskomu *abadžija*, nego je samo jedna od mogućih definicija značenja navedene posuđenice iz turskoga. I po tome ne spada u srpsko — hrvatski razlikovni rječnik nego u rječnik stranih riječi. Drugo, riječ *abadžija* ima Benešić u svom *Rječniku hrvatskoga književnog jezika*, kao hrvatsku riječ, sa značenjem *krojač seljačkoga odijela od gruboga sukna*, pa bi s toga gledišta u *Razlikovnom rječniku* to moglo biti i tumačenje hrvatske posuđenice iz turskoga, što opet ne spada u razlikovni rječnik srpskoga i hrvatskoga jezika.

Pogledajmo još i riječ *aben, -a, -o* — “koji je od abe”. Po kojem se to leksičkom entitetu “srpska” riječ *aben* razlikuje od adekvatne hrvatske? Ili, još bolje: koji leksički entitet u hrvatskom jeziku odgovara leksičkom entitetu *aben* u srpskom? Ako takvog entiteta nema, čemu se onda *aben* stavlja u razlikovni rječnik? Razlikovnosti tu nema nikakve. Tu je samo leksikografski korektan opis jednoga pridjeva stranoga podrijetla, i ništa više. Jednako je tako i s riječima *abenjača, abenjaka*; sa značenjem *kapa od abe* i sl.; tu se samo tumači značenje “srpskih” riječi, i ništa više, i to ne spada u ovakav tip rječnika. *Kapa od abe* u hrvatskom nije razlikovno prema *abenjača* u srpskom.

Ako se u primjeru *adžuvan,-ana* m tur – “1ljubimac, miljenik; 2pasivac; 3mladić” srpski turcizam tumači s tri različita značenja u srpskom, kakve to veze ima s pokazivanjem razlike srpskoga prema hrvatskomu u tome leksičkom segmentu? I kad može uspostaviti nedvosmisleni razlikovnu opreku na leksemskoj razini, leksemu s lijeve strane supostavljajući njegov značenjski ekvivalent s desne, Brodnjak se radije upušta u opis njegova značenja. Tako npr. umjesto da leksemu “*kabast, -a, -o* tur” na desnoj strani suprotstavi leksem *voluminozan*, on se služi deskripcijom: “1krupan, velik, golem; 2glomazan, koji zauzima mnogo mjesta”.

Ako Brodnjak uspostavlja odnos npr. *balaban* m tur – “1dresiran medvjed; 2golem čovjek, ljudeškara; 3krupna životinja (npr. pijetao); 4štap kojim se udara u bubanj” ili *bansek, banseg* m njem – “tračna pila, pila tračara”, i tomu slično, a takvih je primjera mnoštvo, onda to nikako ne može ići u razlikovni rječnik srpskoga i hrvatskoga jezika, nego može ići u rječnik stranih riječi, odakle je, iz Klaićeva rječnika, i uzeto. Teško je zaista dokučiti po kojem se jezikoslovnom i leksikografskom kriteriju takvi primjeri nalaze u ovom rječniku.

Metodološki se neispravno postupa i pri utvrđivanju razlikovnosti između srpskoga i hrvatskoga jezika na primjeru riječi stranoga podrijetla koje se u navedenim jezicima razlikuju najčešće samo oblikom, i to samo jednim segmentom u oblikovanju, npr. *afirmisati se* – “*afirmirati se* iskazati se, potvrditi se, potvrditi svoju vrijednost, uspjeh”. Metodološki čisto uspostavljanje razlikovnosti bilo bi onda kad bi ostalo samo na razini opreke *afirmisati se* – *afirmirati se*, a dodatno tumačenje riječi stranoga podrijetla, aloglotema, gdje se uz razliku u obliku navode i značenja, samo unosi zabunu: prvo, ne zna se da li se odnosi na srpski ili hrvatski jezik, a drugo, prema tzv. srpskom *afirmisati se* nema smisla supostavljati 2 – 4 hrvatska ekvivalenta, koji bi jednako tako mogli biti i srpski. Isti je slučaj i s primjerom *akomodovati (se) -ujem (se)* franc – “*akomodirati se* prilagoditi, podesiti, urediti; 2udobno se smjestiti, prilagoditi se, namiriti se”, gdje se ne zna na koji se jezik odnose tumačenja pod 1 i 2: na srpski, hrvatski ili na oba. Ako se odnose na srpski, onda se ne vidi razlika između hrvatskoga i srpskoga u tom segmentu, jer se ne vidi što u jednom a što u drugom slučaju znači u hrvatskom. Tu je dovoljno uspostaviti samo opreku *akomodovati* – *akomodirati*.

U rječnik, najzad, kao srpske odnosno pretežno srpske nisu smjele ući ni hrvatske riječi, ili hrvatske posuđenice, riječi koje se upotrebljavaju i u hrvatskom jeziku, a za koje se u ovom rječniku predlaže zamjena s drugim, tobože boljim, tzv. čisto hrvatskim riječima. Takve su, navodim samo neke, npr. riječi *adverbijal, agresor, akovče, alatljika, alegorija, Američanin, anatomija, bakan-dža, batriti, blatnjav, bliznakinja, dojača, gramatika, krušik, legura, mučenje, pepeljara, počeka, podesiti, poduzimač, podvala, podvaliti, podvig, podviti, podvlaka, pogibelj, ponavljač (razreda), porod, posvet, poštar, prolog, puziti, ružiti, upotreba*, itd. U tretiranju hrvatskih riječi kao srpskih i pronalaženju njihovih

hrvatskih ekvivalenata Brodnjak nerijetko zna i kardinalno pogriješiti. Tako npr. uspostavlja opreku "puziti -im nesvrš — puzati" u kojoj čini dvije pogreške.

Prvo, riječ *puziti* proglašava (samo) srpskom, što ona nipošto nije, a potom je, drugo, sasvim neopravdano, pače nedopustivo, izjednačuje s riječju *puzati*. To su dvije različite riječi, svaka sa svojim specifičnim značenjem koje se jasno razlikuje jedno od drugoga. Zmija i puž puze, a dijete, prije no što prohoda, puže. Nadalje, riječ *alatlika*, koju Brodnjak, prepisujući je nekritički iz *Rječnika hrvatskosrpskog jezika* obiju Matica, tretira isključivo kao srpsku, što ne stoji, po značenju nije, kako se navodi, "stroj za izradu oruđa, alata", nego je to jedan komad alata. Ni riječ *akovče* nije samo srpska riječ (posuđenica iz mađarskoga) za hrvatsku *akov*, kako se u rječniku navodi, nego je to baš u tom obliku i hrvatska riječ, koja ne znači određenu mjeru ni za tekućinu ni za žito, nego znači bačvicu, drvenu posudu te mjere. Krivo tumačenje te riječi ovamo je preneseno i opet iz već navedenog rječnika obiju Matica (popularnog ADOK-a). Ni riječ *blatnjav* ne može biti samo srpska, niti joj s hrvatske strane u razlikovnoj opreci može biti značenjski ekvivalent riječ *blatan*, kao što nalazimo zabilježeno u rječniku. Objе su navedene riječi, s nijansama u značenju, legitimni dio hrvatskoga leksika, i prihvatljivo je ovako ih grubo polarizirati na relaciji srpsko — hrvatsko.

Umjesto traženja tzv. čistih hrvatskih riječi, nasuprot srpskima, ili onima koje su, čak i na štetu hrvatskoga leksičkog fonda, proglašene srpskima, valjalo je u ime leksičke čistoće hrvatskoga jezika, u rječniku uznastojati u prvom redu na čistoj metodologiji, na uspostavljanju metodološki čistih kriterija za utvrđivanje leksikološko-leksikografskih odnosa u opisu leksemskih razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika. Hrvatski bi jezik i znanost koja se njime bavi od toga imali više koristi nego što ih mogu imati ovako. Tko ima právo, ma i u ime kakve god fikcionalne čistoće, riječi hrvatskoga jezika tako olako gurati u srpski, i hrvatski jezični izraz svoditi samo na uzak krug "čistih" hrvatskih riječi? Kad bismo se doslovno držali naputka koji se predlaže, polovicu bismo tekstova hrvatske književnosti i hrvatskoga pisanja i govorenja morali ili radikalno lektorirati ili baciti u ropotarnicu, proglasiti ih za hrvatski jezik nelegitimnima. Kamo bi nas to vodilo, nije teško pretpostaviti. Jezična čistoća — da, ali s mjerom. Ako se u njoj pretjeruje, to kad-tad završi u sterilnosti.

Da je takvih (srpsko-srpskih i hrvatsko-hrvatskih) "razlika", koje ništa ne razlikuju, razlikovnost kojih je nerazlikovna, u ovom rječniku upola manje, za rječnik bi bilo kudikamo bolje. Imao bi određeniju leksikografsku fizionomiju, prepoznatljivije bi bilo ono što se njime htjelo reći, te bi tako bio korisniji sociokulturnoj sredini kojoj je namijenjen, u njemu bi prepoznala i dio svoga jezičnog identiteta. Ovako, neupućene — nepotrebno komplicirajući — ne upućuje, a upućene, simplificirajući, smućuje. Pomoću navedenih "razlika" ne uspostavlja se relevantan razlikovni odnos između srpskoga i hrvatskoga. (Stranac, npr., koji se želi obavijestiti o stvarnim srpsko-hrvatskim jezičnim razlikama, na mnogim

će mjestima u ovom rječniku dobiti nepotpunu ili krivu informaciju, a za mnoge će biti i prikraćen.)

Razlika među jezicima nije (samo) u razlici među njihovim riječima nego (i) u razlici među pravilima njihove tvorbe i funkcioniranja. Stoga je razlike između srpskoga i hrvatskoga na morfološkom i tvorbenom planu, npr. *okvalifikovati* – *okvalificirati*, *perfekcionisati* – *perfekcionirati*, *abdikacioni* – *abdikacijski*, *Actek* – *Aztek*, *akvarijum* – *akvarij*, *abiturijentkinja* – *abiturijentica*, *ablativski* – *ablativni*, *komesarka* – *komesarica* i sl. valjalo – jer nije riječ o leksičkim nego o gramatičkim razlikama – razriješiti metodološki sustavno, pravilom koje bi obuhvaćalo sve moguće slučajeve, dakle deduktivno. A ne ovako, pojedinačno, od slučaja do slučaja, te se tek sada ne zna i ne može znati što je od mogućih razlika, u navedenim razlikovnim segmentima u građi za ovaj rječnik obuhvaćeno a što izostavljeno. Učinkovitije bi, drugim riječima, bilo pokazati razliku među jezicima nego među njihovim riječima. Brodnjak se, s drugačijim poimanjem razlika u glavi, s poimanjem da razlike među riječima mogu pokazati i razliku među jezicima, a ne obratno, da tek razlike među jezicima pokazuju i razlike među njihovim riječima, toga ne drži, pa razlici među jezicima pretpostavlja razlike među riječima, i nepotrebno gomila primjere, po tko zna koji put upadajući u zamku već uvriježenoga ali ne stoga i manje pogrešnoga uvjerenja da količina razlika u isti mah kvalificira i stupanj razlikovnosti između srpskoga i hrvatskoga jezika. U istom je smislu nepotrebno i nabranjanje, jedne ispod druge, nizova opreka kao “*peterospratan* – *peterokatan*, *peterospratnica* – *peterokatnica*, *petočasovni* – *petosatni*, *petonedeljni* – *petotjedni*, *petsedmični* – *petotjedni*, *petprocentni* – *petpostotni*”, jer ništa od navedenoga nije razlikovno po prvom dijelu riječi, koji se, posve slučajan i zamjenjiv, suviše ponavlja, pa ga je valjalo izostaviti, a ostaviti, na svojim mjestima u abecedi, gdje se u ovom rječniku inače i nalaze, samo prave razlikovne opreke: *spratnica* – *katnica* itd. Time bi se izbjeglo nepotrebno pojavljivanje istih razlikovnih podataka na različim i međusobno nepovezanim mjestima u rječniku. Na sličan način, sustavno, valjalo je riješiti i sve jatske razlike, odnosno ekavsko-ijekavske opreke tipa “*besan* – *bijesan*”.

U obradi građe Brodnjak brka ne samo različite leksikografske postupke nego i njihov redoslijed. Tako, primjerice, pri uspostavi leksemseke razlikovnosti s lijeve i desne strane rječnika s desne redovito navodi najprije opis značenja natuknice s lijeve strane, a tek onda njezinu leksemsku istoznačnicu: “platežnik m – 1 onaj koji je plaćen za kakav posao, plaćenik; 2 onaj koji prima plaću, službenik; 3 onaj koji je dužan nešto platiti”. Umjesto da čini upravo obratno: opis značenja potpuno izostavi, a ostavi samo čistu razlikovnu opreku. Brodnjakov bi navedeni način obrade bio u redu da se nalazi u kakvu jednojezičnom rječniku, gdje se značenje leksema leksikografski opisuje po već ustaljenom postupku, a ne uspostavlja se odnos razlikovnosti između lijeve i desne strane rječnika. U razlikovnom rječniku takvu postupanju nema mjesta. Tu na desnoj strani ne smiju

biti opisi značenja, nego samo razlikovni leksemski adekvati leksemima s lijeve strane, i to po načelu značenjske jednakovrijednosti.

Ima u rječniku i leksikografskih pogrešaka gramatičke provenijencije. U primjeru “*plašće, -eta* s zbir od *plast* – *plastovi*; *stog, kamara*” ne može se oblik *plašće* tumačiti kao zbirna imenica od *plast* ako ima navedeni nastavak *-eta*. Od imenice *plast* zbirna imenica može biti samo *plašće, plašća*, a nikako *plašće, plaščeta*, jednako u hrvatskom kao i u srpskom jeziku. Nadalje, razlikovna se opreka ne može uspostaviti ovako: “*aptrajben* svrš i nesvrš njem kuh – olupati tijesto”. Glagol u natuknici, s oznakama vida, ne može biti u takvu liku, nego mora biti u infinitivu.

Neprimjerena instrumentalizacija jezične kulture. Potreba razlikovanja kulture jezika od kulture riječi

Jezična se kultura – čiji bi instrument rječnik ovakva tipa svakako morao biti – ne *ad hoc*, kako se u nas uobičajilo, nego dugoročno, kako bi trebalo, može graditi samo na pouzdanim priručnicima, teorijski domišljenima i metodološki ispravno utemeljenima. A baš ta svojstva ovom rječniku nedostaju. U mnogim je elementima svoje koncepcije i izrade rezultat čiste improvizacije. Protiv koje u načelu nemamo ništa, samo kad je na pravom mjestu. Improvizacija međutim kao nadomjestak nečega tumačenju čega je nužna adekvatna znanstvena metoda, u našem slučaju lingvistička, učas se prometne u leglo nesavladivih protuslovlja. U Brodnjakovu ih je rječniku napretek.

U svezi s već spomenutim “privilegiranim” položajem srpskog jezika na lijevoj strani rječnika postavlja se i pitanje: je li namjera ovog rječnika bila samo objektivno pokazati razlike između srpskoga i hrvatskoga ili i govornike hrvatskoga odvratiti od uporabe srpskih riječi u hrvatskom jeziku, poučiti ih koju riječ upotrijebiti kad se nađu u dilemi? Da li se, drugim riječima, osim tzv. čiste znanstvene svrhe rječnikom htjela postići i edukativna, pedagoška, savjetnička? Ako jest, a čini se da jest, nije postignuta na primjeren način. Stoga joj i djelotvornost ostaje upitna.

Kad se, u oskudnosti jezične kulture u nas i kroničnom manjku njezinih instrumenata, što rezultira i nedostatkom jezične moći, a ta je alfa i omega svake druge, kad se u takvim okolnostima razlikovni rječnik shvati i kao dobrodošao jezični savjetnik, kojim će se nadomjestiti svi dosadašnji jezični deficiti i promašaji, za koje su nam, kukamo, krivi uglavnom drugi, kad se, jednom riječju, shvati kao “spasonosna knjiga”, kakvim ga se u jednom stručnom prikazu i proglašava odnosno prikazuje, a djelomice se takvim, stjecajem okolnosti u kojima se javlja, objektivno i mora shvatiti, taj rječnik, preuzimajući funkciju koju ne može preuzeti, kompetenciju za koju nije kompetentan, još više gubi na vrijednosti i autentičnosti. Tu je savjetničku funkciju glede čistoće hrvatskoga jezika taj rječnik očito dobio naknadno, stjecajem okolnosti ona izbija u prvi plan i nameće

se kao primarna, jer, ne zaboravimo, tom je rječniku, upravo paradoksalno, prvotna funkcija bila da govornike hrvatskoga jezika pouči u srpskom jeziku, a ne u hrvatskomu. Držati ga, stoga, spasonosnom knjigom hrvatskoga jezika i njegove kulture nije samo pretjerano nego i pogubno. Što to, i od čega, a za koga, taj rječnik spašava?

Kao da nam je sav jezikoslovni obzor sužen na patološki strah od invazije srpskih riječi u hrvatski jezik i njegovo revnosno čišćenje od njih. Pa se čini kao da drugih razloga za strahovanje oko jezika i nema.

Da se svega što se u rječniku "savjetuje" doslovno pridržavamo kao jezičnoga savjeta, a takva tendencija postoji, iz hrvatskoga bi se učas moralo izbaciti mnoštvo riječi koje pripadaju hrvatskom jeziku, u njemu se upotrebljavaju. Nakon čega bi, unutrašnje čišćenje zamijenivši čistkom, hrvatski jezik možda i postao čišćim, ali — zbog čišćenja na krivi način — i kudikamo jalovijim. Formalna čistoća nije jeziku u prvom planu, pa formalno čišći jezik ne mora biti i kvalitetniji. Jeziku je u prvom planu izražajnost, punoća, preciznost. A to se postiže unutrašnjim čišćenjem jezika, nikako vanjskim. Hrvatski neće, ne zavaravajmo se, biti ni bolji ni izražajniji samo ako se "očisti" od srpskoga, ako se uspostavi razlikovna crta razgraničenja prema tom jeziku, ma koliko se razlikâ na toj crti našlo, nego će biti i bolji i izražajniji od prepoznatljivih i funkcionalnih razlika koje se uspostave u njemu samom.

Iluzorno je, stoga, vjerovati, i druge uvjeravati u to, da se hrvatski može bolje naučiti uspostavljanjem ovakvih nizova opreka kojima se pokazuju razlike hrvatskoga prema srpskomu. Hrvatski se može bolje naučiti iz cjeline svojega sustava, a to uključuje i njegove odnose prema drugim jezicima, pa i prema sebi kao drugom, drugačijem i boljem jeziku.

Kvaliteta jezika nije samo rezultat odnosa govornika prema pravilima po kojima jezik funkcionira nego i rezultat odnosa prema zbilji koju implicira. U tom smislu kvalitetna razlika može biti i preuzimanje "srpske" riječi u hrvatski jezik, tzv. srbizma, prema hrvatskoj, ako je "srpska" u većini situacija svoje upotrebe govornicima razumljivija i prihvatljivija od hrvatske. Time što prihvati jednu ili više "srpskih" riječi u svoj leksički fond i smjesti ih u svoj unutrašnji izražajni prostor, hrvatski jezik ne prestaje biti hrvatski, odnosno ne postaje time, ni u kojem postotku, srpski. Poučan su primjer za to Matoš, Ujević, Krleža i drugi hrvatski pisci, jezik kojih je "srbizmima", malo je reći, prošaran, natopljen njima, pa ipak nije zbog toga manje hrvatski. A o mnogim hrvatskim govornicima, tzv. običnim smrtnicima da i ne govorimo.

Jezik jezikom ne čine riječi, pa se ni hrvatski od srpskoga ne razlikuje niti može razlikovati po ovoj ili onoj riječi, ovoj ili onoj skupini riječi ili njihovoj količini, postotku. (Brodnjak: "možemo kazati da su razlike između srpskog i hrvatskog leksika između 11,5% do 16%". Što ta paušalizacija 'od do' u ovakvu preciziranju postotaka znači?). Za razlikovanje hrvatskoga od srpskoga ta je statistika u jeziku manje važna, sekundarna. Hrvatski se od srpskoga razlikuje kao jezik

od jezika, dakle za čitav jezik, za sve svoje riječi, po načinu kako su nastale i kako u jeziku žive, i po izvanjezičnim uvjetima u kojima se upotrebljavaju, pa i onda kad se čini da su iste. Po jeziku u kojemu su, situaciji koju izriču i okolnostima u kojima se upotrebljavaju nisu iste. Hrvatski se od srpskoga razlikuje kao sustav od sustava, po načinu na koji je stvaran i mišljen, s vrijednostima što ih civilizacijski i kulturološki u sebi nosi. Hrvatski je, po tome, kao uostalom i srpski, potpuno autonoman jezik.

Do takvih zaključaka vodi nas razlikovanje kulture jezika od kulture riječi. Riječ pretpostavlja jezik, a ne obratno, pa se i kulturi riječi pretpostavlja kultura jezika, a ne obratno. To što u nas najčešće nije tako, razlog je u tome što je teže kultivirati jezik nego riječ. Kultura jezika pretpostavlja institucionaliziranu tradiciju njegova njegovanja u određenoj sociokulturnoj sredini. Da su u hrvatskoj leksikografskoj tradiciji pretežali rječnici u kojima po jasnim leksikološkim i korpusnim načelima ne bi bilo pristupa srpskim riječima i da su političke okolnosti bile malo drukčije, da je, drugim riječima, postojala kultura hrvatskoga jezika kao dominantna, za odvajanje hrvatskoga od srpskoga, ako se baš hoće, hrvatskomu danas ne bi bio nuždan ovakav razlikovni rječnik prema srpskomu, ne bi bilo potrebe raditi ga. Ovako, bez takve tradicije, takav je razlikovni rječnik samo nužno zlo.

Na pola puta između čistoga razlikovnog rječnika i jezičnoga savjetnika, on pokušava u isti mah odigrati obje uloge, i još k tomu mnogo sporednih, ali mu to ne polazi za rukom. Najbliže smo istini kažemo li za nj da je neka vrsta internoga lektorskog priručnika za prevođenje tekstova sa srpskoga na hrvatski jezik. Primarna mu je namjena, vidjeli smo, i bila biti lektorskim savjetnikom pri prevođenju tekstova sa srpske varijante srpskohrvatskoga na hrvatsku varijantu hrvatskosrpskoga. Zbog toga se, zbog okolnosti u kojima se zatekao, pokušavajući ih razriješiti, u njemu miješaju kriteriji jednojezičnosti s kriterijima dvojezičnosti: čas polazi s pozicije jednoga jezika a čas opet brani poziciju dvaju. Budući da takva polupozicija za hrvatski jezik više nije ni stvarno aktualna, ne postoji, a znanstveno nikada nije ni bila, rječnik iz njezine perspektive i za nju rađen u mnogome se (danas) čini zaista anakronim. Dobar jednojezični rječnik hrvatskoga jezika, a onda i dvojezični rječnik hrvatskoga i srpskoga, u tom bi smislu razriješili mnoge dileme koje se, često i kao pseudodileme, javljaju u ovom rječniku.

Tako se dogodilo da sav neprijeporno predan i samozatajan rad na ovom djelu nije okončan adekvatnim i regbi očekivanim rezultatom, ni za hrvatsku leksikografiju, koje je dio, ni za hrvatsku jezičnu kulturu, kojoj je namijenjeno. Umjesto da bude pouzdan leksikon kojim će se delikatno područje srpsko-hrvatskih jezičnih razlika na leksičkom planu znanstveno definirati i u nj uvesti red, rječnik se prometnuo u nepouzdan priručnik, već od naslova pa dalje.

Nije ono što mu na koricama piše da jest: razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika. Razlog raskoraku između naslova rječnika i njegova sadržaja nije u tome što toga što mu na koricama piše, razlikâ, jezičnih razlika, između srpsko-

ga i hrvatskoga ne bi ni bilo, što ne bi postojale, pa ih se ovdje samo “nateže” i izmišlja, nego u tome što razlike nisu teorijski domišljene kako valja i u rječniku prikazane na metodološki primjeren način. Otuda se rječnik i doima kao svojevrsna podvala: pod jedno se, pretenciozno, izdaje, a drugo, u kudikamo skromnijim iznosima, daje. Među mnoštvom drugih, čisti se razlikovni odnosi u njemu teško i mogu razabrati.

Iz petnih žila upinje se pokazati da se srpski od hrvatskoga razlikuje, a čini li išta da pokaže kako je i koliko hrvatski autonoman jezik? Pokazati razlikovnost hrvatskoga prema srpskomu, pretežito na leksemskoj razini, i to prečesto tek kao puku različitost, ne znači još dokazati i autonomnost hrvatskoga. Razlikovanje prema srpskomu samo je neznatan dio onoga što ulazi u kriterije određivanja autonomnosti hrvatskoga, njegove specifične uklopljenosti u svekolik jezični i izvanjezični svijet. Relativnom množinom razlika u ovom rječniku, težeći njihovoj iscrpnosti, sugerira se da se hrvatski od srpskoga i razlikuje samo po tome što se tu navodi kao razlikovno, a da drugih razlika među njima praktički i nema. Zar je zaista tako, zar je u tim jezicima sve ostalo – isto? Crtu razgraničenja između dvaju jezika, koja se donedavno nije često ni nazirala a kamoli jasno razabirala, nije moguće, a ni dovoljno, povući samo na razlikovnoj leksičkoj razini, i ostati pritom u uvjerenju, uvjeravajući i druge, da je to sva različitost među njima. Za razumijevanje odnosa među tim dvama jezicima bila bi to, već smo pokazali, poprilična zabluda.

Instaliranje razlikovnosti među jezike, vidjeli smo, jezike uzajamno uvjetuje, pa se ovakvim pukim popisivanjem srpsko-hrvatskih razlika, bez jasna načela što i kako valja popisivati i predodžbe što to znači odnosno može značiti, hrvatski bez velike potrebe samo još više vezuje uz srpski, čini ga se, makar i posredno, s ciljem odvajanja, o njemu ovisnim. Time se nasjeda na stereotip utvrđivanja razlika na leksičkoj razini kao apsolutan za dokazivanje postojanja dvaju jezika, u opreci prema analognom stereotipu utvrđivanja istosti na istoj toj razini kao kriteriju za dokazivanje postojanja jednoga jezika, po riječima a ne po jeziku, koji je stereotip, još od Karadžićeva vremena, tipično srpski, ruralni, po mjeri tzv. narodnoga jezika i njegovih govornika, njihova tobože široko zasnovana a zapravo vrlo sužena i jezičnoga i jezikoslovnog obzora. Po tom stereotipu riječ je, kao nešto “prirodno”, što se, tvorbenim modelima determinirano, može nametnuti pa i propisati – važnija od jezika. Premda je, obratno, jezik važniji od riječi, i teško ga je ikomu tko ga već ima nametnuti ili propisati. Toj zamci nametanja srpskoga hrvatskomu, odnosno (pre)uzimanja srpskoga kao hrvatskoga, već smo jedanput u potpunosti nasjeli, pa se sada od njezinih posljedica opet branimo na krivi način.

Razlikovni je rječnik, preuzimajući funkciju “razdvajanja” dvaju jezika, hrvatskoga i srpskoga, još zadnji čin stare filologije. Prvi je, s Karadžićem, Daničićem i Maretićem u 19. st., bilo “spajanje”, integracija tih dvaju jezika u jedan. Nova se filologija i nova lingvistika moraju osloboditi tako postavljenoga kom-

pleksa pitanja, i problem kulture hrvatskoga jezika, što je primarno, postaviti drukčije, manje dogmatski, ne nasjedajući već potrošenim stereotipima i ne robujući već prevladanim predrasudama. Razdvajanje se hrvatskoga od srpskoga može izvesti i tako da se lingvistički mjerodavno prezentira autonomnost hrvatskoga. Na leksičkom planu moguće je to postići izradom dobrog jednojezičnog rječnika hrvatskoga jezika. Njegova unutrašnja koherencija, spojenost svih relevantnih dijelova, bit će tada u funkciji njegova izvanjskog odvajanja. S druge pak strane, umjesto odvajanja hrvatskoga od srpskoga, koji jezici tvorno nikada nisu ni bili spojeni, osim dogovorno ili prisilom, pa i razdvajanje razlikovnim rječnikom može biti samo prividno, a ne stvarno, umjesto toga, velim, hrvatska bi filologija morala obaviti čin spajanja onoga što je unutar samoga hrvatskoga jezika bilo razdvojeno. U tom bi smislu umjesto razlikovnog rječnika prema srpskomu hrvatskoj kulturi bio potrebniji poredbeni rječnik triju književnih oblika hrvatskoga jezika: štokavskoga, čakavskoga i kajkavskoga, u kojemu bi se pokazala cjelina hrvatskoga jezika, njegova povijesna dubina i slojevitost, a bez njih nema ni prave suvremenosti. Taj posao, golem, na tim dvama rječnicima hrvatskoga jezika, jednojezičnom suvremenom i poredbenom razlikovnom, hrvatsku lingvistiku još čeka.

U građenju i "unitarne" i "separatne" koncepcije jezika, i njihova spajanja po suprotnosti, i hrvatska je filologija, vežući se više uz "politiku" a manje prilježući uz jezik, imala svoj ne tako malen udio. Tog stereotipa spojenih posuda u tumačenju odnosa hrvatskoga i srpskoga, bez dovoljno tekućine za uspješnost pokusa, valja se sada što prije osloboditi. Ovaj rječnik, koncipiran na netom opisanim pretpostavkama, tomu ne pridonosi, iako mu je upravo to bila namjena. Hrvatski se — to valja ponoviti, jer je bitno — ne razlikuje od srpskoga samo po onom po čemu je od srpskoga razlikovan, niti se razlikovnost među tim jezicima može izjednačiti s njihovom različitošću i iz nje izvoditi. Nego se hrvatski od srpskoga razlikuje i po onomu po čemu je s njim naoko isti. Razlikovanje među tim dvama jezicima ne valja shvaćati statički i statistički, nego dinamički, po živov upotrebi jezika u određenim tipovima diskurza. I to se razlikovanje ne može utvrditi ako se ide samo od riječi do riječi.

Podemo li od pretpostavke da su hrvatski i srpski različiti jezici, morao bi se među njima moći instalirati normalan dvojezični rječnik. Kad bi se takav rječnik načinio, a čini mi se da bi to bilo moguće i korisno, razlikovni rječnik više ne bi bio potreban. Njega se inače može dokinuti ili jednojezičnim rječnikom na razini dijasistema, kakav je slučaj bio aktualan dosada, pa u njemu za račun sinonimnosti istoznačnih leksema za razlikovne odnose nije bilo mjesta, ili dvojezičnim rječnicima srpskoga i hrvatskoga jezika, kakvi će se pojavljivati odsada, a ni u njima neće biti mjesta za razlikovne odnose. U dvojezičnom rječniku leksemi *fudbal* — *nogomet* i njima slični, nekoć u jednojezičnom rječniku sinonimi, neće više biti razlikovnice dvaju istih jezika nego istovrijednice dvaju različitih jezika.

Dok se to ne dogodi, dok se ne uspostavi dvojezični hrvatsko-srpski rječnik, razlikovni će nam rječnik biti lošim nadomjestkom za potvrđivanje različitosti hrvatskoga i srpskoga, a jednojezični rječnik s razine dijasistema još lošijom "potvrdom" tih dvaju jezika kao jednoga. Razlikovni rječnik, iznoseći razlike, na istost hrvatskoga i srpskoga jezika ukazuje posredno, a jednojezični rječnik s razine dijasistema čini to izravno, pa se tako brkaju dvije različite vrste istosti, po kojima se potom metodološki nedopustivo ta dva s dvaju različitih gledišta "ista" jezika, hrvatski i srpski, spajaju u jedan, zvao se on srpskohrvatski/hrvatsko-srpski ili samo srpski odnosno hrvatski, svejedno je. Sve dok se po jasno utvrđenim znanstvenim načelima precizno ne odredi što je hrvatsko a što srpsko, čak i, možda i najviše, za tzv. iste riječi u oba jezika, kao npr. što znači riječ *voda* u hrvatskom a što riječ *voda* u srpskom, ili riječ *majka* u hrvatskom i riječ *majka* u srpskom, itd., a to se može učiniti samo dobrim jednojezičnim rječnicima obaju jezika, hrvatskoga i srpskoga, i još boljim dvojezičnim hrvatsko-srpskim rječnikom, sve dotle će u vezi s jezikom biti važnija etiketa od samoga sadržaja koji je iza nje, tj. važniji će biti naziv jezika od jezika samoga, njegove tvarnosti. A kad se točno utvrdi što kojem jeziku i na koji način pripada, i kad se time ovlada, tek tada ćemo pouzdano znati na kakvu smo jezičnom tlu, raspoložemo li njime, i tek tada ćemo za nj moći preuzeti punu odgovornost.

Summary

UNDIFFERENTIABILITY OF DIFFERENCES

The author analyzes the lexicological and lexicographical approaches and methodological procedures in Vladimir Brodnjak's Dictionary of the Differences between Serbian and Croatian (Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika) and draws conclusions about its meaning and place in Croatian lexicography.

Key words: dictionary, differentiability, difference, difference unit, equivalence

Ključne riječi: rječnik, razlikovnost, različitost, razlikovnica, jednakovrijednost